

Komunikazioa, Informazioa, Teknologia eta Euskara gaur

Zeharo garai interesgarrietan bizi gara Euskal Herrian komunikazio, informazio eta teknologiarri dagokienez.

Bi ñabardura egingo nizkioke hala ere baieztapen horri. Batetik, behin baino gehiago adierazitako ideia da garai interesgarriona, eta neurri batean ohituta gaude jada. Ohikoak egin zaizkigu garai interesgarriok. Bestetik, agerikoa den lege, *interesgarria* eta *gure gustukoa* ez dira beti sinonimoak, batzuetan hala izan daitezkeen arren. Ustez txinatarra den esaera hori ere sarri ekarri ohi dugu gogora.

Edozelan ere, Informazio eta Komunikazioaren Teknologia asko, azkar eta sakon aldatzen ari dira, eta baita euskal gizarte garaikidea ere. Areago, mediatikoki saturatutako gizarte bezala egun Euskal Herria batez ere Komunikazioa dela argudiatu daiteke, ez soilik IKTen perspektibatik, baizik eta gizarte, kultura eta hizkuntzari dagokienez.

Perspektiba sozialari erreparatuta, 2016 honetan dagoeneko badakigu gure gizarte praktika eta instituzio guztiak, komunikazioaren gizarte teknologiekkin batera, ispilu joko batean bezala eraldatu direla. Hein horretan, komunikazio tresna berri eta ez hain berrien garapen, hedapen eta erabilerak euskal herritarren bizi munduan eta eguneroko praktiketan izan dituzten eraginak (eta alderantziz) kontuan hartzea ezinbestekoa zaigu. Baina baita determinismo teknologikoarekiko eta unean uneko moda terminologiko-kontzeptualekiko distantzia jartzea ere.

2016a eraldaketen sakontze urtea izan dela esan dezakegu. *On line*-ko sare sozialen erabilerak eta oro har Interneten

bidezko irakur-ikus-entzunezkoen kontsumoak goraka jarraitu du plataforma ezberdinetan, eta komunikabide tradizionalagoen (irratia, telebista, prentsa idatzia...) digitalizazio, bateratze multimedia (eta korporatibo) eta arretaren fragmentatze prozesuek aurrera jarraitu dute.

Prozesu horiek ez dira jarraituak, zuzenak eta koherenteak izan; alderantziz: etenduraz betetakoak, desorekatuak eta dinamikoak izan dira. Hala, ezin dugu esan *on line*-ko sare sozialen popularizazioak eragin zuzen eta zehatz bat izan duenik euskal gizartean, euskal gizarteak *on line*-ko sare sozialetan eragina izan duela kontuan hartu gabe. Era berean, Euskal Irrati Telebistaren eta euskal gizartearen arteko harremanak ez dira soilik ekosistema osoaren transformazioaren ezaugarri bilakatu diren aipatutako prozesuen ondorioz eraldatu, baina prozesu horiek ezinbestekoak dira egon diren eraldaketak ulertu ahal izateko.

51. Durangoko Azokako Gogoetaren Plazan Marijo Deograciasek gidatutako ‘Telebista, gaur eta bihar’ mahai-inguruan, ekosistemaren ideia behin baino gehiago erabili zuen Andoni Aranburu EiTBko Estrategia eta Komunikazioko Zuzendariak, baina harrigarria egin zitzaidan ekosistema gugandik (kasu honetan EiTBtik) kanpoko zerbait bezala adierazten zela, «merkatu» edo «inguru» edo «eguraldi» esan ohi dugun zentzu horretan. Gure eraginetik eta eragiletzatik at dagoen zera kanpotiar hori, alegia, aitzakia edo arrazoi iturri bezala funtzionatu dezakeena, baina non guk berez ez dugun ekintzarako gaitasun handiegirik, ez bada erreakzioarena eta ozta-ozta bizirautearena.

Lerrootan, ekosistema *kanpoko zera bat* ez dela defendatu nahi dut, zeinak guri eragin bai baina guk hari eragiten ez diogun. Aldiz, aurrerago ere aipatutako ispilu jokoari izaera dialektiko eta dinamikoa aitortu nahiko nioke. Zentzu horretan, (euskal) ikus-entzunezko ekosistemaren baitan gertatzen ari diren eta gertatzen jarraituko duten aldaketak, (euskal) gizarte garaikideen alor sozio-teknikoak, ezin ditugu jada barru-kanpo klabeaz aztertu. Arretaren fragmentatzea, bateratze

multimedia, digitalizazioa... ez dira meteorologia, gizarteen baitako prozesu konplexu eta interesgarriak baino (bigarren paragrafoan aipatutako zentzuan), non eragile garen.

Komunikazio eta informazioarenak, teknologia oro bezala *gizarte teknologiak* diren heinean, gizarteen baitan aztertu beharrekoak dira. Eta alderantzizkoa ere egia da: ezinezkoa zaigu egun eremu bat bestetik bereizita aztertzea.

Hori agerikoa zaigu, adibidez, euskararen egoerari erreparatzerakoan. Hizkuntzaren ikuspegitik begiratuta 2016an komunikazio eta informazioaren gizarte teknologien eta komunikabideen garrantzia erabat inskribatuta aurkitu dezakegu euskalgintzako askotariko eragileen diskurtsoan. Gauza jakina bihurtu zaigu hedabideak, *on line*-ko sare sozialak eta 'Internet' (horrela erabiltzen baitugu sarri, 'Internet') garrantzitsuak direla, edo izango direla behintzat etorkizunean euskararen erabilera eta normalizaziorako.

Zoritxarrez, oraindik erakunde eta eragileen euskararen eta komunikazio eta informazioaren teknologien inguruko formulazio diskurtsibo eta praktiko gehienak herabe, kontserbakor eta konformaerrazak dira, eta gazteekiko adierazten den ardura baten edo gehiagoren inguruan artikulatuta ageri ohi zaizkigu. *Gazteak*, noski, gizartearen etorkizunari buruzko kezka asko eta itxaropenen bat bildumatzeko konstrukto soziodemografiko ustez neutro bezala agertzen zaizkigu, kanpotik aztertuak eta bideratuak izan behar duten 'besteak' bezala.

Oso gaurkoa, oso urtekoa, oso unekoa iruditu zait Edu Lartzagurennek abenduaren 9an *Berria* egunkarian argitara ekarri duen 'Txakurrik ez, gazterik ez, zaharrik ez' artikulua, non belaunaldi eta adinen arteko kanpo-barne irudikatzeak gatazka klabeaz azaltzen diren 'adinkeria' edo adinaren araberako diskriminazioa mahaira ekartzeko.

Informazio, Komunikazio eta Teknologiarekin lotuta agertzen zaizkigu belaunaldien arteko ezberdintasun, ezin ulertu eta gatazkazko iruditeria eta antsietate berriak. Duela hiru urte luze, 2013an, egin nuen doktore tesiko landa lanean

ere hala azaltzen ziren adin-taldeen arteko mesfidantzak, kezkak, esperantzak, mespretxuak eta mireспенak. Beti elementu objektibo edo objektibagarrietan oinarrituta (pantaila-interfaze-plataformen erabilerak, zaletasunak, praktikak, (ez)gaitasunak), baina beti elementu subjektibo edo subjektibagarrietan ardaztuta («guk bai baina haiek ez dute kriteriorik», «engantxatuta bizi dira», «konformakorragoak dira», «pazientzia gutxiago daukate», «makinei erabat lotuta daude», «ez dute telebista itzali ere egiten»...).

Ispilutzeak bitara funtzionatzen du belaunaldi eta adin-taldeekin egituraketan: praktika, erreferentzia eta mundu ikuskerak komunak bilatzen dira partaidetza antolatzeke, baina aldi berean 'beste' belaunaldi eta adin-taldeekiko distantzia eraiki behar da, bestetasuna bilatu norberetasuna aurkitzeko. Ezaugarri objektibo eta subjektiboekin gauza bera gertatzen da: praktika eta ohitura sozio-teknikoetan eraldaketak egitate objektiboa dira (Whatsapp, adibidez, Euskal Herriko historiaren puntu zehatz batean agertu zen eta historikoki zabaldu zen gure gizartean), baina aldaketa horiek ez datoz kanpotik emanda eguerdiko euria bezala; guk geuk hartu eta moldatu ditugu, geure egin. Hala, gazteek hartu zuten agian gurean Whatsapp lehen aldiz, baina egun ez da gazteen afera. Gizarte praktika horrek, informazio eta komunikazioaren teknologia horrek, 'gazteena' etiketa galdu egin du, zuhaitzak udazkenean hostoak nola.

Zorionez edo zoritxarrez, baina, IKTak *teknologia berriak* ez diren bezala, gizarte teknologien afera ez da *gazteen asunto* bat. András Kornai ikerlariaren arabera, XX. mendean ikusi dugun munduko hizkuntzen desagertze erritmoa geldotu beharrean azeleratu egingo da Interneten aroan, ekosistema digitalak eskaintzen dituen esparru eta aukera guztiak baliatzeko masa kritiko eta kapitala hizkuntza gutxi batzuek (%5ek, Kornairen arabera) soilik erdietsiko dutelako (orain arte ikusi gabeko potentzia bat eskuratuz); beste hizkuntza guztiak (maila ezberdinetan) diglosia egoera digitalera kondenatuak izango dira lehenengo, eta desagertpena gero. Hori

horrela izan nahiz ez, XXI. mendea euskararentzat mende interesgarria izango da, horretaz ez dago zalantzarik.

Gorka Salcesek arrazoia du arnaguneen kontzeptua problematizatzen duenean. Adibidez: egun, 2016an, zer esan nahi du hizkuntza erabiltzeak? Komunikabideen kontsumoari eskaintzen dizkiogun denbora aurrekontuak ikusita, ez al genioke garrantzi handiagoa eman behar hiztunei (eta hartzaileei) erabilera esparruak eskaintzen dizkieten espazio mediatikoei? Zentzu horretan, agian arnaguneetatik arnaguneetara igaro gara, eta gure espazio linguistikoak porotsuagoak, sarkorrakoak eta zeharkatuagoak bihurtu dira: ingelesak, gaztelaniak, frantsesak eta beste erdarek zeharkatuak, bai; baina baita euskarak ere. Bestalde, Euskal Herria eleanitza da, eta euskal herriko biztanlerik eleanitzenak euskal hiztunak dira, maila guztietan: etxeko eta eskoletako hizkuntzetatik hasi eta lan munduraino, ez dago erdara bat behintzat ez dakien euskaldunik egun.

Berriro ere: nola hitz egin kulturaz, hizkuntzaz 2016an, komunikazioa, informazioa, teknologia aipatu gabe. Eraldaketok ekarri dituzten arazo eta aukera berriak ez dira 'natibo digitalenak' edo 'gazteenak': euskal gizarte osoarenak dira, heldu, nagusi, gazte zein ume. Agian gure erreperitorio kontzeptualak eguneratu beharko genituzke euskara *on line*-ko sare sozialetan presente dagoen honetan (eta, hortaz, alde-rantziz). Adibidez: zer da 'irakurtzea' edo 'ahozko hizkera' 2016 amaiera honetan? Iradokigarria da Euskal Hedabideen Urtekarirako iruzkindu nuen Maik Gibsonen 'Assessing Digital Vitality' artikulua, zeinen arabera euskara hizkuntza 'bizi' bezala koka dezakegun (hizkuntza nagusien oparotasunaren eta digitalki momifikatutako ondarezko hizkuntzen artean). Euskara sarean ere hartu, eman, negoziatzen da. Koldo Diaz Bizkarguenagak Deustuko Unibertsitatearekin argitaratu berri duen *FaceGUK* liburuan dioen bezala: «egoteko eta egi-teko» gune berriak eta gureak zabaldu zaizkigu.

On line-koa, *on line*-z kanpoko; idatzia, ahozkoa... bat bestea bustitzen du, badakigu jada. Hor datza gaur gure

ekosistema. Hor gara, orain, eta ziurrenez hemendik aurrera. Jauzia emana dago, emana dugu. IKTen eta sare digitalen planoan bagaude. Bagara.

Orain geure burua euskaratik eta euskaraz pentsatzea, esatea, idaztea, egitea tokatzen zaigulakoan nago.

Horretan ari gara. 🍌